

Az első világháborúval és az azt követő politikai helyzettel, majd pedig Erdély Romániához történő csatolásával megtorpant a kolozsvári sportélet fejlődése. Az új vezetés egyik célja a modern, európai szinten álló kolozsvári magyar sportélet megfojtása volt: a sportlétesítményeket a román állam vette át, majd fokozatosan kiszorították a magyar sportegyesületeket, a magyar sportolókat, ha lehetett, nem hívták meg a válogatottakba, az

anyagi támogatás csökkentésével pedig a megszűnés szélére sodorták a klubokat.

Az első világháborúval a kolozsvári sport legszebb korszaka zárult le. Száz év alatt több értéket termelt ez a korszak, mint a következő közel száz év – példa erre a rengeteg sportlétesítmény, a sportolók eredményei. Nekünk pedig kötelességünk megőrizni az akkori kiemelkedő személyiségek emlékét, a versenyek történetét.

■ JEGYZETEK

19. Emlékkönyv dr. Haller Károly működéséről. Uo.

20. Dr. Siklóssy László: A magyar sport ezer éve. III. Bp., 1929.

21. KAC III. uo.

22. Killyéni András: A Kolozsvári Kerékpáros Egylet története. Szabadság, 2005. jún. 9.

23. Uo.

24. Koncz Rudolf emlékiratai, a kolozsvári labdarúgás történetével foglalkozó részek (kézirat).

25. Uo.

26. A KEAC előterjesztése az MLSZ felé (Arhivele Naționale – Filiala jud. Cluj – Román Országos Levéltár Kolozs Megyei Fiókja –, cota 6819/1914).

HARC AZ ÍR FÜGGETLENSÉGÉRT AZ ÓCEÁN KÉT PARTJÁN

Amerikai kapcsolatok Charles Stewart Parnell politikai életében

■ Az alábbi tanulmány egy az Egyesült Államokban végzett rövidebb kikutatás eredménye, a célja pedig legalább részben fényt deríteni arra, hogy milyen szerepet játszott az ír-amerikai közösség az ír függetlenségi mozgalomban.

A Nagy Éhínség alatt kivándorlott nagyszámú ír érzelmileg továbbra is erősen kötődött az Óhazához, és ezt a kötődést elsősorban pénzügyi támogatással fejezte ki. Az anyagi támogatás létfontosságú volt a függetlenségért küzdő ír politikusok számára, mint ahogy az a tudat is, hogy nemcsak az ír sziget lakói, hanem az Egyesült Államokba kivándorolt milliók is mögöttük állnak. A pénzügyi támogatáson túl politikai támogatást is nyújtott az ír-amerikai közösség, ugyanis egyre nagyobb létszámban volt jelen az amerikai

politikában, és ezzel nyomást tudott gyakorolni az adott kormányra, elnökre. Ennek a nyomásgyakorlásnak jelentette a csúcspontját egy háromtagú küldöttség kiutazása a párizsi béketárgyalásra 1919-ben, azzal a céllal, hogy próbáljon egyfajta összekötő szerepet játszani az amerikai elnök és a dublini ír delegáció között. A kísérlet sikertelennek bizonyult, mégis megmutatta, hogy nem elhanyagolható tényező az ír-amerikai közösség. Azt, hogy mennyire összefonódtak az ír és az ír-amerikai érdekek, a legjobban Charles Stewart Parnell példája mutatja, akinek családi hátterében, magánéletében és politikai pályafutásában is erősen jelen vannak az amerikai kapcsolatok. Ír-Amerikát az Amerikába kivándorolt írek képezik, akiknek hazafias érzései az Új hazában se

lankadnak. Morális, de pénzügyi támogatásuk is fontos szerepet játszott Írország függetlenedésében.

Charles Stewart Parnell 1846-ban született Írországban, Avondale-ben, Wicklow megyében. Édesapja John Henry Parnell protestáns vidéki földesúr, míg anyja, Delia Tudor Stewart egy amerikai admirális lánya volt. Tanulmányait Angliában végezte, ott fejlődött ki benne a tudományok iránti érdeklődés, ami egész élete során végigkísérte. Egyetemi tanulmányait Cambridge-ben kezdte, onnan viszont italozása miatt eltanácsolták. Az Angliában töltött időszakban alakult ki benne az angolokkal szemben érzett mély ellenszenv. Édesanyja nagy múltú családból származik, amint azt a *New York Times* 1898. március 28-i számában megjelent gyászjelentés is bizonyítja: „Mrs. Parnell olyan bostoni szülők gyermeke, akiknek neve elválaszthatatlanul összefonódik országunk társadalmi és politikai múltjával. [...] Anyja a híres Tudor családból való.”¹ Parnell apai nagyapja, Charles Stewart a napóleoni háborúk idején két ellenséges hadihajót süllyesztett el egy az 1812-es évben a portugál partoknál folyó tengeri ütközetben. Egy generációval azelőtt a dédapja az amerikai függetlenségi háborúban harcolt a britek oldalán.²

Fiatalkorában Charles nem jeleskedett a politikában, inkább egy vidéki földesúr életét élte, de mély nemzeti érzelmek hatotta át. 1874-ben testvérét támogatta, amikor az Wicklow megye képviselőjének jelöltette magát, azonban sikertelenül, mivel a szavazólista utolsó helyén végzett. Egy évvel később maga Parnell jelöltette magát Meath megyében, itt meg is választották képviselőnek. Brit szempontból Parnell veszélyes ellenfél volt, és amint azt Terry Golway, John Devoy életrajzírója is megfogalmazta: „Parnellt nem lehetett kifigurázni és érzélgős, labilis kelta törzsfőnöknek csúfolni.” Ehelyett inkább a tipikus viktoriánus protestáns földesúr megtestesítője volt.³ Felmerül tehát a kérdés, milyen hatások érhatték ahhoz, hogy Charles Stewart Parnell feladja

a kényelmes vidéki életét és letegye voksát az ír ügy mellett. Vajon a családi háttérrel kombinált, az angolokkal kapcsolatos saját negatív tapasztalatai vezették erre az útra? Minek köszönhetően fogadták el őt vezetőjüknek a kemény vonalú ír-amerikai feniánusok?⁴ Ahhoz, hogy mindezekre a kérdésekre választ kaphassunk, közelebről meg kell vizsgálnunk az ír-amerikai közösséget, pontosabban azt, hogyan is jött létre, illetőleg milyen helyzetbe került az 1880-as években.

Ír bevándorlók

■ Néhány évtizedet vissza kell mennünk a történelemben ahhoz, hogy megértsük, milyen gyökerekkel rendelkezett az az ír-amerikai közösség, amelynek a támogatására Parnell pályázott. Az 1845-től 1855-ig tartó évtizedben, amíg az írországi ügynevezett Nagy Éhínség tartott, megközelítőleg egymillió ír érkezett az Egyesült Államokba. Legnagyobb részük munkás, elszegényedett néprétegek tagjai, sokan közülük nagyon rossz egészségi állapotban. Amikor viszont partra szálltak, megélhetésre, illetve kereseti lehetőségekre volt szükségük, mégpedig olyan szakterületeken, ahol ügyesebben mozogtak, mint más bevándorló csoportok.

A kereskedelem és kocsmárlás mellett az írek nagy számban jelentkeztek a tűzoltóság és rendőrség soraiba, míg végül Tammany Hallban is egyre jelentősebbé vált a létszámuk. Glazer és Moynihan szerzők talán kissé leegyszerűsítették az írek politika iránti érdeklődését, amikor a következőképpen fogalmazzák: „Amint leszálltak a hajóról, nyomban megtalálták az identitásukat: ők voltak az ír-katolikus demokraták.”⁵ Ennek ellenére tagadhatatlan, hogy az ír közösség lett az egyetlen bevándorló csoport, amely elnököt is adott az Egyesült Államoknak.

Az írek demokrata kötődésének gyökerei a francia forradalom idejére nyúlnak vissza. A Föderalista Párt Anglia pártjára állt, míg a demokraták a franciák céljaival szimpatizáltak, és ez a szembenállás arra készítette az íreket, hogy automatikusan a demokratákat támogassák.

A Tammany Hall⁶ volt a központja a New York-i demokrata hatalomnak, a vezetők pedig örömmel fogadták az idegeket, különösen pedig a szavazataikat. Andrew Jackson vezetése alatt a demokrata párt támogatást ígért a bevándorlónak a szavazataikért cserébe. Jackson ír származása elegendő volt ahhoz, hogy elfogadják a demokraták ajánlatát, miszerint meg fogják védeni az ír bevándorlókat a rabszolgaszabadítótól, illetve azoktól a prédikátoroktól, akik miatt az íreknek a felszabadult rabszolgákkal kellett volna versengeniük munkáért.⁷ Az ír bevándorlónak kulcsfontosságú pozíciókat biztosítottak a saját negyedeiken belül, így ezek elnyerték nemzettársaik bizalmát és tiszteletét. A politikai élet fontos központjai voltak a szalonok és kocsmák is.

Becslések szerint 1855-re a New York-i rendőrség egynegyede volt ír származású, ez pedig jelentősen növelte az ír politikai vezetők támogatottságát.⁸ New York bevándorlónegyedeiben szinte kizárólag ír rendőrök járőröztek. A Tammany Hall-ban székelő vezető körök bátran hagynak a tűzoltóságra is ugyanúgy számíthattak – ugyanezekből az okokból.

Több keleti parti városban, New Yorkkal az élen, megjelent az úgynevezett „boss-rule”, illetve a „főnökuralom”. Ez a rendszer azt feltételezte, hogy a munkáság megbízott a vezetőiben. A politikai „főnök” segítette a bevándorló dolgozókat a mindennapi megélhetésükben, cserében nagyszámú szavazatot tudott így mozgósítani, amikor kellett, és biztosra vehette, hogy a Tammany Hall érdekei szerint szavaznak. Azért, hogy a rendszer még simábban működjön, szónokokat is alkalmaztak, akik olyan örökzöld témákat dolgoztak fel, mint az ír függetlenség, illetve az angolellenesség.

A Tammany Hall hivatalosan is ír kezébe került, amikor 1874-ben William T. Tweed protestáns vezető elvesztette a választásokat „Honest John” Kellyvel szemben. 1880-ban William P. Grace lett New York első ír származású polgármestere,

majd öt évvel később Bostonban is ír került a város élére Hugy O'Brien személyében. Al Smith volt 1928-ban írek soraiból kikerülő első elnökjelölt, bár akkor Herbert Hoover nyerte meg a választásokat. Az „ír uralom” Tammany Hallban csak a 20. század közepén ért véget az olasz származású Carmine G. De Sapióval.

A fenianizmus olyan átfogó eszme, amely magába foglalja az angolellenességet és az ír forradalmi mozgalomban való részvétel elvét. Az ír-amerikai közösségben élénken élt a fenianizmus, mivel még kötődtek az Óházához. Az 1870-es években számos, börtönből szabadult ír nacionalista hajózott át Amerikába, a leghíresebb közülük John Devoy, aki a következő évtizedekben kimagasló egyénisége lett a fenianista mozgalomnak, vezető szerepet vállalt mind a Clan na Gaelben, mind az Ír Republikánus Testvériségben. Ezek a szervezetek képezték a gerincét az ír-amerikai függetlenségi mozgalomnak, a végső cél pedig Írország függetlensége volt.

Parnell amerikai kapcsolata

■ Parnell édesanyja, Delia Stewart kifejezetten feniánus érzelmű volt, családi otthonukban gyakran tartottak gyűlést olyan tisztek, akik feniánus felkelések tervének kidolgozásán munkálkodtak. Emiatt egy alkalommal házkutatást tartottak a család írországi birtokán, és a házrendőri megfigyelés alá került. Ugyanakkor édesanyja és nagyanyja is számtalanszor beszélt az amerikai polgárháborúról, így Charles sok mindent amerikai szemzőgből látott. Az, hogy valójában és reálisan mennyit tudott az ír nép tapasztalatairól, mennyire tudott azonosulni az éhínség alatt átélt szenvedésekkel, már más kérdés. Jómódú család gyermekeként aligha tudott visszaemlékezni olyan családi történetekre az éhezésről, éhhalálról, kilakoltatásról, kisémmizésről, mint például John Devoy, Jeremiah O'Donovan Rossa vagy éppen Michael Davitt, a Földliga alapítója.

Az 1871-től 1872-ig tartó időszakban Parnellt szoros érzelmek fűzték egy ame-

rikai hölgyhöz, bizonyos Miss Woods-hoz, akit már szinte eljegyzett. Azonban szerelme viszonzatlan maradt, Miss Woods pedig visszatért New Englandbe, hátrahagyva a csalódott Parnellt. Néhány évvel korábban Charles bátyja, John Howard Parnell megvásárolt egy ültetvényt Alabamában, azon államoknak egyikében, amelyek a polgárháború utáni években próbáltak talpra állni. 1872 nyarán Charles az Egyesült Államokba utazott, részben még mindig Miss Woods szerelmében bízva, részben pedig, hogy szén- és vasipari befektetési lehetőségekről nyerjen információkat. Hat hónapot töltött az Egyesült Államokba, de nem kedvelte meg annyira az országot, mint fivére. Ezt pedig tetézte egy vasúti baleset, amely végérvényesen elfordította Parnellt a Déltől. 1873 tavaszán bátyjával együtt tértek vissza Írországba.

Parnell úgy hitte, az amerikaiak törvényszerűen megértőek lesznek az írek helyzetével kapcsolatban, mivel maguk is csak száz évvel korábban vívták ki függetlenségüket. Feltevése bizonyos szintig helyesnek is bizonyult, bizonyíték erre az 1852 februárjában meghozott *Nyilatkozat az ír száműzöttekkel való együttérzésről* című kiáltvány vagy éppen New York kormányzójának, William Sewardnak megható beszéde, amelyet teljes terjedelmében közölt a *New York Times* 1852. február 14-i száma.⁹ Azonban több mint húsz év telt el azóta, hogy 1875-ben John O'Connor Power társaságában Parnell visszatért Amerikába. Mindketten az Ír Nemzeti Párt küldöttségének tagjaiként érkeztek, hogy tolmácsolják az ír nép köszöntését Ulysses Grant elnöknek Amerika centenáriuma alkalmából Grant és Parnell között személyes találkozóra is sor került. Emellett a brit nagykövet az ír delegáció nevében mondott hivatalos beszédet. Az egyhónapos tartózkodásuk alatt viszont keveset értek el, ami az ír függetlenedési szándékot illeti. Ennek ellenére Parnell bízott az amerikai nép támogatásában.

Találkoznak a parlamenti és forradalmi elemek

■ Az ír nacionalizmusnak van egy agresszív, erőszakos eleme, amely nem riad vissza a fegyverek használatától, illegális fegyvercsempészettől, robbanószerkezetek elhelyezésétől és akár újszerű mérnöki technikák alkalmazásától sem, mint amilyen a tengeralattjáró prototípusa volt, az ún. „feniánus kos”, amelyet megtöltöttek dinamittal.¹⁰ Jeremiah O'Donovan Rossa neve az extrém példa erre, mivel a korlátlan robbanóanyag-használatával kiérdemelte az „O'Dynamite” becenevet. A *New York Times* két ízben is használta cikkek címében ezt a megnevezést.¹¹

Másrészt még az olyan militáns ír-amerikai személyiségek is, mint John Devoy, egyre inkább belátták, hogy az olyan problémák, mint a földbérlet, bérleti jog, illetve földtulajdonjog, kulcsfontosságú kérdések Írországbán. A korabeli brit miniszterelnök, William Gladstone 1881-es földtörvénye ezeket a témákat szorosan összekapcsolta a Home Rule, tehát az önrendelkezés kérdésével. Devoy vezetésével az ír-amerikai közösség nagy tiszteletet mutatott Charles Stewart Parnell iránt, és ezek közé tartozott mind a legális Clan na Gael szervezet, mind az Ír Republikánus Testvériségnek (az IRB) nevezett titkos forradalmi testület. Bár e szervezetek elsősorban az ír függetlenségi mozgalom erőszakos, lázadó vonalát képviselték, bizalmat szavaztak a parlamenti módszereknek. Felmerült az együttműködés szándéka a feniánusok (az IRB) és Parnell között. Ez az együttműködés az Új Irányvonal (New Departure) néven vált ismertté. Ezzel a feniánusok jelezték, alkalmasint hajlandóak lemondani az agresszióról. Parnell nem akarta véglegesen elkötelezni magát, de felmérte az ír-amerikai közösség támogatásának súlyát és fontosságát. Az első New York-i beszédéből idézte a *New York Times* a közvetkezőket: „Az amerikai nép ma fontos szerepet tölt be. Gyakorlatilag ő az ír kérdés meghatározó tényezője.”¹²

Az Ír Nemzeti Földliga¹³ újonnan megválasztott elnökeként 1880 elején is-

mét Amerikába utazott, hogy Keleten és a felső Közép-Nyugaton előadásorozatot tartson, amellyel pénzt is gyűjt az éhínség enyhítésére, valamint az önrendelkezés támogatására. Szorosabb kapcsolatot akart kialakítani az ír bevándorlóközösségek és Írország között. Kerby A. Miller szerint Parnell érzékelte, hogy az ír-amerikai közösség ugyan igyekszik megtartani ír identitását, de egyben asszimilációra is törekszik. (Alig három évtizeddel később ugyanez a megállapítás vezet Woodrow Wilson elnököt ahhoz, hogy némi bizalmatlansággal viszonyuljon a „kötőjeles amerikaiakhoz”, különösen az ír-amerikaiakhoz, illetve a német-amerikaiakhoz.¹⁴)

A látogatása alatt Parnell több ízben találkozott John Devoyjal, aki a teljes Clan na Gael mechanizmusát Parnell szolgálatába állította, hogy ezzel segítse annak körútját. Ez egyben azt is jelentette, hogy a Clan na Gael képes részt venni a központi politikában, nemzeti, nacionalista politikát vive ezzel a parlamenti irányvonalba. Vajon Parnell tisztában volt-e az új irányvonal jelentőségével? Volt-e tudomása arról, hogy míg John Devoy segítkezett e turné szervezésében, ezzel egyidejűleg illegális fegyverszállítványok Írországba való csempészését is szervezte?

John Devoy a következőképpen definiálta az Új Irányvonalat: „ez az ír nacionalisták minden szektorárak a kombinációja”, továbbá megjegyezte, hogy egyetlen párt sem tudja megszerezni Írország támogatását anélkül, hogy elfogadná a „radikális” reformokat.¹⁵ Ennek az együttműködésnek azonban megvoltak a feltételei: Devoy beszámolója szerint az 1879. június elsejei gyűlésen négy pontban egyeztek meg a jelenlevők, mégpedig Devoy, Parnell és Michael Davitt. „Az ír parlamenti képviselők nem tesznek vagy nyilatkoznak olyat, ami ártana a fenianizmusnak, avagy elvetné azt az elképzelést, hogy fizikai erőszakra szükség lehet ahhoz, hogy elnyerjék a független-séget; az önrendelkezési jogot nem definiálják nyilvánosan; a földkérdés végső

megoldása a paraszti tulajdon lenne; és hogy az ír parlamenti képviselők egy saját független pártot alapítsanak.”¹⁶ Nem teljesen tisztázott, mennyire értett egyet Parnell ezekkel a feltételekkel, mivel még Michael Davitt is – aki jelen volt a gyűlésen – visszautasította azt a megállapítást, miszerint Devoy és Parnell bármiféle egyezségekre léptek volna az ír-amerikai „militánsokkal”.

Parnell a következő tíz évben aktívan részt vett az ír politikában. Állandó kapcsolatot tartott fenn az ír-amerikai közösséggel, és gyakran utazott az Egyesült Államokba. 1880. január 4-én mondta első beszédét New Yorkban, ahol a Madison Square Gardent ajánlották fel neki helyszínül. Aznap több mint 7000 érdeklődő gyűlt össze, hogy meghallgassa Parnell beszédét. A színpadon húgai és édesanyja is mellette voltak, akik tevékenyen részt vettek a körút megszervezésében. Parnell elmondta, hogy adományokat kíván gyűjteni nemcsak a politikai szervezet számára, hanem az éhínség enyhítésére is, mivel Írországban egyre romlott a gazdasági helyzet. A két dolog szétválasztásával az volt a szándéka, hogy a jómódú, középosztálybeli írek pénzügyi támogatását is elnyerje, olyan amerikaiakat, akik amúgy nem támogatnának egy forradalmat.¹⁷

Parnell beszédének pozitív volt a fogadtatása New Yorkban, és ezzel megnyílt számára jó néhány ajtó, ami végül egy 62 állomásos előadásorozathoz vezetett. Még az amerikai Kongresszus képviselőházába is meghívták, hogy beszédet mondjon. Az előadásorozatnak azonban kora márciusban hirtelen vége szakadt, amikor visszahívták Írországba, mert feloszlatták a parlamentet. A *New York Times* 1880. március 11-i cikke szerint a következőképpen nyilatkozott a körútról: „Az ügyet, amelyet képviselünk, mindenütt pozitívan fogadták. Bár ehhez hasonlóra számítottam, ilyen mély és spon-tán érzelmi kitörésekre és szimpátiára nem. A misszióink pénzügyi eredményeit illetően elmondhatom, hogy 200 000 dollárt gyűjtöttünk, és ebből az összegből

már 120 000 dollár Írországba ért. Minden oldalon azt látom, hogy komoly szándék van az iránt, hogy segítsük a Nemzeti Földligát, és ezúttal biztatnám arra önöket, hogy minden városban alapítsanak helyi szervezeteket.”¹⁸

Egy másik szervezet, amelynek szintén az volt a célja, hogy a Földliga számára gyűjtsön pénzt, a Nők Földligája volt, amelyet 1879-ben Charles Stewart Parnell húgai, Anna Parnell és a „hazafi költő” Fanny Parnell alapítottak. Az ő földligájuk folytatta a munkát akkor is, amikor a férfiak szervezetét megbénították a letartóztatások és a bebörtönzések. Míg Anna Írországban tartózkodott a szervezet elnökeként, addig Fanny New Yorkban tevékenykedett, és fáradhatatlanul kampányolt a pénzügyi támogatás ügyében.

Mielőtt Parnell elutazott volna Amerikából, 1880 márciusában felvetette, hogy létesítsenek egy Amerikai Földligát. Egy olyan kemény vonalú ír-amerikai nacionalista számára, mint amilyen John Devoy volt, ez a felvetés elképzelhetetlennek tűnt, mivel azt jelentette volna, hogy a szervezet dublini irányítás alá került volna.

Aggodalmát a Clan na Gael egyik körlevelében fejezte ki: „Fáradtságot nem kímélve biztosítani kell az irányítást ezen Földligák felett. [...] Arra az esetre, ha ezek a szervezetek veszélyessé válnának számunkra, mintsem hasznossá, az irányításukat át kell vennünk, hogy szükség esetén a kapcsolatokat megszakíthassuk.”¹⁹ Devoy hozzáállása mutatja, hogy mennyire gyanakvó volt azokkal a szervezetekkel szemben, ahova nem szivárogtak még be Clan na Gael-tagok. Ezekkel ellentétben az 1881–1882. években nagyon sikeresnek bizonyult az Amerikai Földliga: a fő testülete több mint 1500 helyi szervezetet nyitott Amerika-szerte, és a két év alatt félmillió dollár körüli összeget gyűjtöttek, hogy Parnell kampányára fordítsák. Ez a szervezet lehetővé tette a Clan na Gael számára, hogy kilépjen az árnyékból, és politikailag támogassák a függetlenedést.

Azonban a forradalom eszméjétől soha nem álltak annyira távol, és a feniánus táborban volt némi ellentét azzal kapcsolatban is, hogy az ír-amerikai közösség mikor és hogyan támogassa az ír forradalmat, akár fegyverrel, akár résztvevőkkel. Sokan, John Devoyjal együtt a Földháborúban²⁰ látták erre a legalkalmasabb időpontot. Még Parnell is, úgy tűnt, hogy egyik kommentárjával ezt megoldást támogatta: „Szerintem az igazi forradalmi mozgalomnak Írországban mind parlamentinek, mind illegálisnak is kell lennie. Egyúttal léteznie kell egy nyílt és egy titkos szervezetnek is, amely az alkotmányt a saját céljaira használja fel, de kihasználja a titkos kombinációkat is.”²¹

1880. január 14-én a feniánusok egyik harciasabb frakciója Jeremy O'Donovan Rossa vezetésével robbantást szervezett Manchester közelében, amelyben egy kislány életét veszítette. Bár Devoy bírálta a robbantás időzítését, egészében aligha utasította el az erőszak alkalmazását mint eszközt a végső cél elérésében. Két nappal később Devoy a következőket mondta az egyik New York-i helyi szervezetben tartott beszédében: „Minden kilakoltatás, minden katonai összetűzés sok ember halálát okozhatja. Ekkor lesz szükség az Amerikai Földliga segítségére. Vajon ekkor majd tétlenül állodogalunk és nézzük népünk és országunk megsemmisülését, és megelégszünk lelkes együttérzés-nyilvánításokkal és nyilatkozatokkal? Nem, minden meggyilkolt írért cserébe egy brit miniszter életét vesszük el. Minden száz meggyilkolt ír helyett a teljes brit kormány életét áldozzuk fel.”²² A John Devoy életrajzában Golway próbált magyarázatot találni arra, mi motiválhatta e lázító hangnemet. Lehet, a válasz egyszerűen abban rejlik, hogy Devoy feldühödött Rossára, amiért az nem volt türelmesebb, és ezzel tétlenkedőnek tüntette fel a Clan na Gaelt, ám lehet, hogy ezzel a megnyilvánulással elsősorban a közönség figyelmét akarta magára vonni.

Bárhogy is volt, ez az elszólás nem maradt említés nélkül a brit parlamentben. William Hartcourt, a korabeli brit belügy-

miniszter több alkalommal is felidézte és elítélte (1881. február 22-én, 24-én és 28-án). Devoyt „rabként” emlegette, és felhívta a figyelmet Devoyra, illetve az Amerikai Földligára, amelyet olyan ismert nevek pártfogásával alapítottak, mint Parnell, Dillon, Davitt, Devoy – „és íme, itt vannak mindannyian együtt akcióban”.²³

A gyenge láncszem

■ Parnell amerikai kapcsolatainak későbbi hatása nagyon jelentős. Az Amerikai Földliga utódja az Amerikai Nemzeti Liga volt, amely tovább szervezte a pénzügyűjtéseket Parnell munkája és az önrendelkezés számára. Devoy becslése szerint az 1884 és 1886 közötti időszakban megközelítőleg 314 000 dollárt gyűjtöttek össze.²⁴ Ennek a pénzügyi segélynek viszont megvolt az ára, mivel néhány év múlva Parnell kénytelen volt tagadni azokat a vádakokat, miszerint támogatta az erő-

szakot, amely a Phoenix Park-i gyilkosságokhoz vezetett még 1882-ben. A *The Times* megjelentetett leveleket, amelyek állítólag Parnell jóváhagyását fejezték ki a gyilkosságokkal kapcsolatban. Egy kormánybizottság vizsgálta a szerepét, és megállapította, közvetett módon köze volt a gyilkosságokhoz, mivel azokat ugyanazok a terroristák hajtották végre, akik Parnell pártját is támogatták az Amerikai Földligán keresztül. Bár a levelekről kiderült, hamisítványok, az ügy mégis rámutatott arra, mennyire sebezhető volt Parnell azáltal, hogy egy részben titkos, militáns ír-amerikai szervezet is támogatta.²⁵ Ennek ellenére nem az „amerikai kapcsolat” okozta Parnell politikai karrierjének hanyatlását, hanem a magánélete,²⁶ véget vetve ezzel nemcsak az önrendelkezésért való küzdelmének, de az életének is.

Szedmina Lívía

■ JEGYZETEK

1. The New York Times, 1898. március 28. “Mrs. Delia Parnell Dead, The Mother of the Former Irish Leader Expires From Burn Received on Saturday. Of Distinguished Ancestry. Her Mother a Member of the Famous Tudor Family and her Father Admiral Stewart of the American Navy.”
2. Terry Golway: John Devoy and America's Fight for Ireland's Freedom. St.Martin's Press, New York, 1998. 115.
3. Terry Golway: i.m.
4. Feniánusok – először John O'Mahony használta a kifejezést egy Amerikiában, 1858-ben alakult ír republikánus csoportosulásra. Később átfogó kifejezéssé vált a Feniánus Testvériség (Fenian Brotherhood) és Ír Republikánus Testvériség (Irish Republican Brotherhood) tagjaira.
5. Nathan Glazer & Daniel Patrick Moynihan: Beyond the Melting Pot. Cambridge University Press, Cambridge, 1963. 221.
6. Tammany Hall – 1789-ben alapították Tammany Társaság (Tammany Society) néven, a demokrata párt politikai gépezete, amely nagy szerepet játszott New York város politikai életében.
7. Virginia Yans-McLaughlin (szerk.): Immigration Reconsidered: History, Sociology, and Politics. Oxford University Press, New York, 1990. 112.
8. Robert Ernst: Immigrant Life in New York City 1825-1863. Ira J. Friedman Inc, Port Washington, 1949. 216.
9. The New York Times, 1852. február 14. “Speech of Mr. Seward: Sympathy with the Irish Exiles.”
10. Terry Golway 1998. 141.
11. The New York Times, 1883. április 8. “O'Dynamite Rossa; The Kind of News Jerry Donovan Manufactures.”
12. The New York Times, 1883. április 9: “O'Dynamite Rossa's Friends; A Lively Meeting at which Parnell's Policy is Repudiated.”
13. Terry Golway 1998. 126.
14. Ír Nemzeti Földliga – 1879-ben alakult, célja az ír agrártársadalom földhöz juttatása, nagy támogatottsága volt a főként katolikus alsó-középosztály, illetve a szegény földműves társadalom köreiben.
15. Hans P. Vought: The Bully Pulpit and the Melting Pot: American Presidents and the Immigrant, 1897-1933. (Macon, 2004), 121 megtalálható: (http://books.google.com/books?id=ldvcd6G-FMAC&printsec=frontcover&source=gb_s_navlinks_s#v=onepage&q=&f=false) (2010. május 8-i állás)
16. Terry Golway 1998. 111.
17. Terry Golway 1998. 120.
18. Ely M. Janis: Anointing the „Uncrowned King of Ireland”: Charles Stewart Parnell's 1880 American Tour and the Creation of a Transatlantic Land League Movement. German Historical Institute, Bulletin Supplemental 5 (2008), 28. megtalálható: http://www.ghi-dc.org/files/publications/bu_supp/supp5/supp5_023.pdf (2010. május 8-i állás)
19. The New York Times, 1880. március 11. „Mr. Parnell on His Way Home – His Return to This City from Montreal – An Address to His Admirers.”

19. Terry Golway 1998. 127.
20. Földháború – az 1880-as és 1890-es éveket felölelő nyugtalan periódus, amelyben a földművesek helyzetét próbálták javítani. A végső cél a föld újraosztása volt. Ezt az időszakot számos erőszakos incidens jellemezte.
21. Ely Janis 2008. 27.
22. Terry Golway 1998. 132.
23. Terry Golway 1998. 136–137.
24. Terry Golway 1998. 156.
25. Terry Golway 1998. 163.
26. Parnell Katherine O'Shea-vel, kollégája elvált feleségével volt kapcsolata, majd később elvette feleségül. De abban a korban a válás társadalmi botránynak számított, a katolikus egyház pedig tiltotta. Parnell politikai nyomás alatt sem volt hajlandó átadni pártvezetői tisztségét, így a párt megoszlott, és a szakadár rész új pártot alapított John Redmond vezetésével.

